

Sveti kotač koji se ne vrti

Dosad se za pojave u društvu kojima svjedočimo obično govorilo da dolaze *polako, ali sigurno*. Izreku bi trebalo promijeniti: dolaze sigurno, ali ne polako, nego upravo galopirajući. Ima tomu već popriličan broj godina otkako upozoravam na to da uskoro više neće biti ljudi koji će pogreške (i materijalne i jezične) uopće uočavati, pa na pogreške više nitko neće ni reagirati. Ljudi će sve što čuju ili pročitaju u medijima uzimati zdravo za gotovo, jer će sve više nedostajati znanja da mogu odijeliti žito od kukolja. A oni pak koji pišu ili govore u medijima kljukat će se bez ikakva kriterija samo brzopoteznim neprovjerenim podacima s interneta, dok će im znanje za *prosudbu* o tim podacima biti uglavnom nikakvo. Tako će i oni nekritički širiti neznanje umjesto znanja, a kamoli istine (do koje je svima u javnim medijima – to dobro znamo – stalo iznad svega, a zapravo kao do lanjskoga snijega). Kad se u priču uplete još bilo što što se tiče Crkve, tu se drže prepisivačine iz mahom stranog izvora bez ikakva razumijevanja kao pijan plota. Jer tko će znati što li je sve grijeh i kako se iz njega iskobeljati?!

Tako čitam u jednim hrvatskim dnevnim novinama kako *Sud svetoga kotača* razmatra oko 140 zahtjeva za rastavu braka. Novinarki nije nimalo čudno što bi to bio *sveti kotač* niti si time imalo tare glavu, a za pripremu teme o kojoj želi pisati nije valjda nikada (u svojem »solidnom« školovanju) ni čula. Piše, doduše, i *Sacra rota*, no ne zna da se taj naziv prenosi u hrvatski jezik i kako se prenosi. A prenosi se – i to ne od jučer. Da je zavirila (kad bi znala, moja vilo, da postoji) npr. u *Hrvatsku kršćansku terminologiju* J. Šetke (Split, 1976), vidjela bi da je *Sveta Rimska Rota* ili, kraće,

Rota smještena pod slovo R, a ne kao *kotač* pod K (taj se *kotač* i inače zavrtio samo u novinarkinoj glavi). Inače, puni je naziv *Sacra Rota Romana*. U hrvatskom se od starine upotrebljava naziv *rota*. Ona je jedno više crkveno sudište od tri sudišta Svete stolice (druga dva su *Penitencijarija* i *Signatura*). *Penitencijarija* (*Apostolska*) ograničena je na unutarnje područje Crkve, a *Signatura* je bila vrhovni sud Svete stolice. Ime mu potječe od ureda koji je nekoć rješavao molbe upućene tom najvišem naslovu. Pojedini izvjestitelji toga ureda (kardinali) rješavali su molbe i podnosili ih papi na potpis (signaturu, lat. *signare*, bilježiti, stavljati znak, pečat). Danas se taj ured (odlukom pape Pija X) zove Vrhovni sud Svete stolice. Toliko ukratko o tim crkvenim sudovima – da znamo o čemu govorimo.

A zašto se *Sacra Rota Romana* zvala baš tako – *Rota*? Ne zato što se suci vrte na nekom *kotaču* kao cirkusanti, nego zato što sjede oko *okrugloga* stola, a lat. *rota* znači *kolo*, *kotač*, *točak*, što *ruota* u talijanskom znači i danas. U talijanskom jeziku značenja su se i proširila, pa npr. *ruota del mulino* znači mlinski *kotač*, a *fare la ruota* raširiti rep (kad govorimo o paunu), preneseno – kočoperiti se, šepiriti se.

S vrtnjom, dakako, ima veze i glagol *rotirati*, od lat. *rotare*, vrtnuti se, okretati, pa i izmjenjivati se po redu, kružiti, i imenica *rotacija*, što može značiti okretanje, kružno kretanje, kruženje, kolanje, obrtanje, izmjenjivanje, a u tiskarstvu *rotacijom* se nazivao veliki tiskarski stroj za tiskanje novina i knjiga u velikim nakladama. Dok sam još raduškala u novinama, govorilo se (s olakšanjem) kako je list već u rotaciji (dakle, gotov je, spreman za tiskanje). *Rotacija*, ona politička, česta je u državnim službama, gdje se svako malo ostvaruje ona Gundulićeva: Kolo sreće uokoli / vrteći se ne pristaje: / tko bi gori, eto je doli, / a tko doli, / gori ustaje (*Osman*).

No *rota* ima i drugih značenja. Znači, uz ostalo, i *prisegu* (lat. *rupta*, u vulgarnom latinskom *ruota*, preko starofr. *rote* i *njem. Rotte*). *Rotiti* (*se*) znači pak prisezati, zaklinjati se, ali i ustrajno moliti, zaklinjati ili preklinjati koga. Riječ poznaje još praslavenski je-

zik (**rotiti se*), što se razvilo iz ie. **urotā* s prvotnim značenjem *rečeno, izrečeno*. Ako idemo još dalje u prošlost, susrest ćemo se sa stind. *vratá-*, zapovijed, obećanje, što je dovelo i do grč. *rhētós*, izrečen (usp. *retorika* itd.). Riječ je zapravo glagolski pridjev trpni koji se čuva i u grč. *eirō*, govorim (od korijena **uer-*, svečano govoriti, reći). U neka druga vremena *riječ* je bila jamstvo (*dajem svoju riječ*, dakle prisežem, jamčim). Danas jamstvo više nije ni potpis. I ugovori se krše kao da ih i nema.

Ni *porota* se nekoć nije mogla skalupiti s kolca i konopca. I ona je izvedena iz *rote* u značenju *prisege*, jer je prvotno i značila *zbor zaprisegnutih sudaca*. Suci su se *rotili* (prisezali) da će suditi pravo i pravedno.

S *urotom* stvar već stoji malo drukčije. To je uvijek neki tajni plan na koji prisežu sudionici, često politički istomišljenici, no u tom planu ne moraju nužno sudjelovati samo časni ljudi (naravno, u urotu zrinsko-frankopansku ni jedan pošten Hrvat ne sumnja). Na Kosovu i u Crnoj Gori *rot* je značio i *svađu, prepirku, neslogu* unutar šire porodice, pa onda i *zloću, opakost, nevaljalstvo*, a pridjev *rotan* (osim od 14. st. *zaklet* – sudac, pristav, špan) značio je, analogno tomu, i *loš, zao, opak*, pa i *težak*. I takvi se tipovi mogu udruživati da ostvare neke svoje ne uvijek časne interese, pa se njihova aktivnost nekoć nazivala i *rotnost* – pobuna, neposluh, što *urota* znači i danas.

Danas glagol *urotiti se* znači *udružiti se* radi postizanja ciljeva *urote*, a *urota* je tajno djelovala češće protiv koga nego protiv čega. Glagol ima i preneseno značenje – kad se tko okomi na koga, kad ga uzme »na pik« ili »na zub«, pa ga gnjavi do iznemoglosti. Prava se pak *urota* kuje i snuje i živi tako dugo dok se ne ostvari (ako se uopće ostvari). Njezini pokretači, *urotnici*, vrlo često završe onkraj brave ili po kratkom postupku ispod ledine prije nego što *urota* postigne svoj zacrtani cilj.

(Godište XVII, broj 404-405, 10. rujna 2009.)